فصل

آشنایی با انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران

اهداف آموزشی

- تاریخچه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران
- محل کنونی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران
- فعالیت انجمن از بدو تاسیس تا پیروزی انقلاب اسلامی
- فعالیت انجمن پس از پیروزی انقلاب اسلامی
- اساس‌نامه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران
- اعضای هیأت امنای انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران
- اعضای هیأت مدیره انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران

⊡ انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

❐ تاریخچه انجمن

انجمن آثار و مفاخر فرهنگی که در گذشته «انجمن آثار ملی» نام داشت، در پاییز ۱۳۰۱ هـ ش به همت گروهی از رجال دانشور و علاقه‌مند به آثار تاریخی و حفظ آن، بر اساس اساسنامه‌ای در ۱۴ ماده و با هدف «ازدیاد علاقه عامه به آثار قدیم تاریخی و علمی و صنعتی ایران و به منظور نگاهداری صنایع مستظرفه و صنایع دستی و حفظ سبک و شیوه قدیم آنها» تأسیس شد.

❐ محل کنونی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

انجمن در بدو تأسیس مکان مشخصی نداشت و هر بار در خانه یکی از اعضای مؤسس تشکیل می‌شد. پس از تجدید فعالیت انجمن در ۱۳۲۳ هـ ش و گسترش تدریجی دامنه فعالیت‌های آن، نیاز به محلی برای استقرار انجمن ضرورت یافت. از این رو، در سال ۱۳۴۶ هـ ش خانه قدیمی و بزرگ حسین پاشاخان ملقب به امیر بهادر، وزیر دربار مظفرالدین شاه واقع در محل معروف به سر پل امیر بهادر که به حسینیه امیر بهادر معروف بود، با حدود سه هزار مترمربع وسعت، جهت استقرار انجمن آثار ملی خریداری شد. بنای این ساختمان به سال ۱۳۱۸ هـ ق/ ۱۲۷۹ هـ ش /۱۹۰۰ میلادی باز می‌گردد و دارای تالار بزرگ آئینه‌کاری در طبقه همکف و تالار بزرگ سخنرانی در طبقه اول است.

انجمن پس از خریداری بنای مذکور و انجام تعمیرات اساسی و مفصل با رعایت شیوه اصیل و قدیمی بنا، آن را مقر دائمی خود قرار داد.

❐ فعالیت انجمن از بدو تأسیس تا پیروزی انقلاب اسلامی (۱۳۰۱- ۱۳۵۷ هـ ش)

انجمن در ابتدا فعالیت خود، نخست بنای آرامگاه حکیم ابوالقاسم فردوسی را در طوس احداث کرد. همچنین کنگره بین‌المللی فردوسی را به مناسبت هزارمین سال تولد این حکیم نامدار ایرانی در سال ۱۳۱۳ هـ ش برگزار نمود. پس از برگزاری جشن هزاره فردوسی، انجمن که یک سازمان ملی و فاقد درآمد و اعتبار مخصوص بود تا ۱۳۲۳ هـ ش از فعالیت باز ماند.

انجمن به دنبال تصویب اساسنامه‌ای در ۲۲ آذر ماه ۱۳۲۳ هـ ش جدید از نو آغاز به کار کرد و اقدامات مهمی را در این دوره از فعالیت خود به شرح زیر انجام داد:

۱- ساخت آرامگاه برای بزرگان نامور ایران چون فردوسی، ابن سینا، سعدی، نادرشاه، خیام، شیخ عطار، کمال‌الملک، باباطاهر، صائب تبریزی، شیخ روزبهان بقلی، سیبویه، شیخ ابوالحسن خرقانی، شاه شجاع، ابن یمین فریومدی، ابوالحسن بیهقی، اوحدی مراغه‌ای و بسیاری بزرگان دیگر؛ احداث بنای معظمی در گورستان تاریخی سرخاب تبریز در مجاورت بقعه متبرک سید حمزه و آرامگاه شادروان ثقـةالاسلام شهید به یاد سرایندگان و ادبای مدفون در خطه آذربایجان.

۲- کمک به بازسازی بناهای تاریخی ایران در اصفهان، شیراز و خراسان.

۳- طبع و نشر آثار بزرگان ایران و کتاب‌های مربوط به جغرافیای تاریخی شهرهای ایران و باستان‌شناسی.

۴- سفارش به ساخت ۷ طرح سیاه قلم از شعرا و دانشمندان ایران و همچنین ۱۳ تندیس توسط انجمن از جنس گچ سنگ مرمر، سپری و از جنس برنز به شرح ذیل:

- ❖ مجسمه نشسته فردوسی از سنگ مرمر، هدیه دولت ایران به دولت ایتالیا؛
- ❖ مجسمه نشسته فردوسی از سنگ مرمر در باغ آرامگاه فردوسی در شهر طوس؛
- ❖ مجسمه برنزی عظیم‌الجثه در باغ نادری در شهر مشهد مقدس؛
- ❖ مجسمه نیم‌تنه خیام از سنگ مرمر در آرامگاه خیام در شهر نیشابور؛
- ❖ مجسمه نشسته خیام از سنگ مرمر در پارک لاله تهران؛
- ❖ مجسمه ایستاده فردوسی از سنگ مرمر در میدان فردوسی تهران؛
- ❖ کتیبه نیم برجسته از صورت کمال‌الملک در آرامگاه کمال‌الملک در شهر نیشابور؛
- ❖ نیم‌تنه نادرشاه در موزه نادری آرامگاه نادرشاه در شهر مشهد مقدس؛
- ❖ مجسمه امیرکبیر در ایتالیا؛

❖ مجسمه یعقوب لیث صفاری در زابل؛
❖ مجسمه بوعلی سینا از سنگ مرمریت در شهر مشهد مقدس؛
❖ مجسمه سعدی از سنگ مرمریت در شهر شیراز؛
❖ مجسمه فرشته عدالت از سنگ مرمریت در کاخ دادگستری.

لازم به ذکر است، کلیه آثار فوق توسط زنده یاد استاد ابوالحسن‌خان صدیقی ساخته شده است.

۵- برگزاری کنگره بین‌المللی ابن سینا در سال ۱۳۳۳ هـ ش و چاپ و انتشار کتاب‌ها و رسالات فارسی او مشتمل بر ۱۹ اثر، کتاب جشن‌نامه ابن سینا (۴ مجلد) و ترجمه مجلد اول جشن‌نامه به زبان فرانسه.

❐ انجمن آثار و مفاخر فرهنگی پس از پیروزی انقلاب اسلامی

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران و ایجاد بستر مناسب دینی و فرهنگی مبتنی بر تعالیم اسلام، شورای عالی انقلاب فرهنگی، اساسنامه جدید «انجمن آثار و مفاخر فرهنگی» را در سال ۱۳۶۶ هـ ش و متمم آن را در سال ۱۳۷۳ هـ ش از تصویب گذراند و بدین ترتیب انجمن دوره سوم فعالیت خود را آغاز کرد. متن اساسنامه و متمم آن چنین است:

■ اساسنامه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

به منظور تحقق اهداف و وظایف مشروحهٔ ذیل، انجمنی تحت عنوان «انجمن آثار و مفاخر فرهنگی» تأسیس می‌شود:

ماده ۱- هدف

معرفی و بزرگداشت عالمان و متفکران عرصهٔ فرهنگ و تمدن اسلام و ایران و احیا و انتشار آثار ارزندهٔ آنان و همچنین معرفی آثار فرهنگ و تمدن اسلام و ایران و نقش و سهم ایرانیان در اعتلا و ارتقای آن.

ماده ۲- رئوس وظایف

الف) تهیه و انتشار زندگینامهٔ عالمان و متفکرانی که در اعتلای فرهنگ و تمدن اسلام و ایران منشاء اثر بوده‌اند و احیای آثار آنان.

ب) برگزاری مجامع تحقیقی و برپایی مراسم بزرگداشت و کمک به ساختن بناهای یادبود و امثال آن و مشارکت مؤثر در سمینارها، مجامع و نمایشگاههای فرهنگی مهم ایران و جهان.

ج) تجلیل، تشویق و حمایت از پدیدآورندگان آثار فرهنگی و علمی ارزنده و همکاری در امر انتخاب کتاب‌های برگزیدهٔ سال.

د) مبادلهٔ اطلاعات و همکاری با مؤسسات فرهنگی و کتابخانه‌های داخل و خارج کشور در زمینهٔ تهیه و تکمیل فهرست مجموعه های نفیس فرهنگی و هنری و کتاب‌ها و نسخ خطی و تلاش در نشر این کتاب‌ها و نسخ و تشویق و ترغیب به تحقیق در آثار ارزندهٔ فرهنگ اسلام و ایران.

ه معرفی تاریخ فرهنگ اسلام در ایران به ویژه سهم ایرانیان در خدمت به اسلام و تمدن اسلامی و میراث اسلام در ایران.

ماده ۳- اعضای هیأت امنا

- ریاست جمهوری (ریاست عالیه)؛
- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی؛
- وزیر فرهنگ و آموزش عالی؛
- سه نفر از استادان و شخصیت‌های دانشگاهی به معرفی وزیر فرهنگ و آموزش عالی و تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
- سه نفر از علما و شخصیت‌های فرهنگی و هنری کشور به معرفی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی.

ماده ۴- در مورد ترکیب هیأت مدیره، منابع مالی و سایر امور انجمن، هیأت امنا در چارچوب این مصوبه به نحو مقتضی اتخاذ تصمیم خواهد نمود.

ماده ۵- این مصوبه در ۵ ماده طی جلسات بیست و هشتم تا سی و دوم از تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۷ تا تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۰۹ در شورای فرهنگ عمومی تصویب شده و در جلسات ۱۲۴ و ۱۲۸ مورخ ۱۳۶۶/۰۶/۰۳ و ۱۳۶۶/۰۷/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی با اصلاحاتی به تصویب نهایی رسید.

■ متمم اساسنامه

مصوب جلسه ۲۵۸ مورخ ۱۳۷۳/۰۶/۰۱ شورای مشترک و تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۳۳۸ مورخ ۱۳۷۳/۰۶/۲۹ با توجه به مفاد ماده ۴ اساسنامه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی (مصوب جلسات ۱۲۴ و ۱۲۸ مورخ ۱۳۶۶/۰۶/۰۳ و ۱۳۶۶/۰۷/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی) و به منظور اداره انجمن و تصریح وظایف هیأت امنای انجمن در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۰۴ خود، این موارد را تصویب کرد.

ماده ۱- ارکان انجمن

الف) هیأت امنا

ب) هیأت مدیره

ج) مجمع عمومی اعضا

□ **هیأت امنا**

ماده ۲- وظایف هیأت امنا

الف) تصویب اعضای هیأت مدیره و رییس انجمن به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی.

ب) تصویب سیاست ها و خط مشی های انجمن.

ج) بررسی و تصویب عملکرد و محاسبات سالیانهٔ انجمن.

د) تصویب تشکیل شعب انجمن در هر استان یا خارج از کشور و تأیید هیأت امنای هر کدام.

□ **هیأت مدیره**

ماده ۳- هیأت مدیره مرکب از ۵ نفر است که هر دو سال یک بار انتخاب می‌شوند و تجدید انتخاب آنان بلامانع است.

ماده ۴- وظایف هیأت مدیره

الف) اجرای تصمیمات هیأت امنا.

ب) ادارهٔ امور جاری انجمن.

ج) تنظیم و تصویب برنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و تشکیلات انجمن طبق اساسنامهٔ آن.

د) برگزاری مجمع عمومی.

ماده ۵- هیأت مدیره می‌تواند برای امور جاری انجمن، علاوه بر استخدام افراد لازم، از معاضدت و بکارگیری نیروی انسانی سازمان‌ها و مؤسسات دولتی به ویژه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی استفاده کند.

□ **مجمع عمومی**

ماده ۶- مجمع عمومی مرکب است از اجتماع اعضای رسمی و افتخاری علاقه‌مند به اهداف انجمن که در زمینهٔ توسعه و تقویت فعالیت‌های آن، راهنمایی و همکاری می‌کنند.

منابع مالی و محاسبات انجمن

ماده ۷- منابع مالی انجمن

عبارت است از:

الف) درآمد حاصل از عوارض قانونی از جمله سیمان.

ب) کمک‌های مالی و تجهیزاتی بخش دولتی و یا خصوصی.

ج) درآمد حاصل از فروش نشریات و کتاب‌های انجمن.

د) درآمدهای متفرقه.

ماده ۸- محاسبات انجمن به عهدهٔ خزانه‌دار است و حواله‌های صادر شده باید به امضای رئیس هیأت مدیره و خزانه‌دار برسد.

تبصره: عایدات انجمن مختصراً صرف امور ناظر به اهداف و خط مشی‌های انجمن می‌شود.

❐ آئین‌نامه نحوه تشکیل و وظایف شعب انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در مراکز استان‌ها

در اجرای بند «د» از ماده ۲ و بند «ج» از ماده ۴ متمم اساسنامه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی مصوب جلسه ۲۵۸ مورخ ۱۳۷۳/۰۶/۰۱ شورای مشترک و تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب جلسه ۳۳۸ مورخ ۱۳۷۳/۰۶/۲۹، آیین‌نامه زیر به منظور تعیین ضوابط تشکیل شعبه‌های انجمن در مراکز استان‌ها تنظیم می‌گردد:

ماده ۱)

هدف از تشکیل شعب انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در استان‌ها و وظایف آنها، همان اهداف و وظایف تعیین شده در مواد یک و دو اساسنامه مصوب جلسات ۱۲۴ و ۱۲۸ مورخ ۱۳۶۶/۰۶/۰۳ و مورخ ۱۳۶۶/۰۷/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی است.

ماده ۲)

تعداد اعضای هیأت امنای شعب انجمن در مراکز استان‌ها هفت نفر می‌باشند. نماینده محترم ولی‌فقیه و امام جمعه مرکز استان، نماینده مجمع نمایندگان، استاندار محترم به عنوان رئیس، مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان به عنوان دبیر و سه نفر از شخصیت‌های علمی و فرهنگی استان پس از تأیید هیأت مدیره مرکز برای مدت دو سال به عنوان اعضای ثابت آن تعیین می‌شوند.

تبصره یک: دبیر هیأت امنا شعب انجمن در مراکز به منظور پیگیری امور جاری انجمن یک نفر را به عنوان رئیس دبیرخانه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی استان تعیین می‌کند.

ماده ۳)

هیأت امناء شعب از بین خود یک نفر را به عنوان خزانه‌دار انتخاب می‌نماید.

ماده۴)

مدیران کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان‌ها فهرستی شامل شرح حال، آثار علمی و فرهنگی و سایر اطلاعات لازم در مورد اعضای پیشنهادی شعب تهیه و برای تصویب به هیأت مدیره انجمن ارسال می‌نماید.

ماده ۵)

پیشنهادهای واصله موضوع ماده ۳ در هیأت مدیره انجمن مطرح و پس از تأیید، برای تصویب نهایی به هیأت امنای شعب انجمن در مرکز استان ابلاغ خواهد شد.

تبصره دو: صدور احکام اعضای هیأت امناء شعب انجمن با هیأت مدیره انجمن در مرکز است.

ماده ۶)

مدیران کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان‌ها مقدمات لازم را جهت تعیین محل مناسب، تهیه لوازم و تجهیزات و استفاده از خدمات افراد معمول داشته و پیشنهادهای لازم را به هیأت مدیره انجمن در مرکز ارسال خواهند نمود.

ماده ۷)

اعتبارات لازم جهت انجام فعالیتهای شعب انجمن در استان‌ها، در مرکز و جذب کمک‌های مالی در محل، درآمد حاصله از فروش کالای انتشاراتی و جذب کمک‌های افراد و سازمان‌های مختلف در استان مربوطه تأمین می‌گردد.

تبصره سه: درآمدهای شعب انجمن از هر محلی که باشد، منحصراً صرف امور ناظر به اهداف و خط‌مشی‌های انجمن در محل می‌باشد.

ماده ۸)

به منظور تسریع در انجام امور محوله شعب انجمن، حساب جاری در یکی از بانک‌های استان محل تشکیل افتتاح و حق برداشت از حساب مذکور با رئیس هیأت امناء شعب و خزانه‌دار شعب خواهد بود.

ماده ۹)

هیأت‌های امناء شعب موظفند برنامه‌های پیشنهادی و گزارش فعالیت‌های انجام شده را به صورت شش ماهه به هیأت مدیره انجمن در مرکز ارسال نمایند تا در مورد نحوه برگزاری مراسم بررسی و تصمیم‌گیری شود.

ماده ۱۰)

با توجه به وظایف و اختیارات رئیس هیأت مدیره مرکز و خزانه‌دار مرکز موضوع ماده ۸ متمم اساسنامه انجمن، مسئولان موظفند گزارش شش ماهه و سالانه فعالیت‌های خود را به انجمن آثار و مفاخر فرهنگی به صورت مکتوب مدون و منظم ارسال نمایند.

این آیین‌نامه در ده ماده و سه تبصره تنظیم و در جلسه مورخ ۱۸/۹/۹۳ هیأت مدیره انجمن آثار و مفاخر فرهنگی به تصویب رسید.

❐ وضعیت حقوقی و ثبت انجمن

ماده ۹- انجمن، مؤسسه‌ای است عمومی، عام‌المنفعه و دائمی و اموال آن نیز عمومی است.

تبصره: کلیهٔ حقوق و امتیازات و اموال انجمن آثار ملی (سابق) به انجمن آثار و مفاخر فرهنگی تعلق دارد و این انجمن جایگزین انجمن آثار ملی محسوب می‌شود.

این متمم در ۹ ماده و ۲ تبصره در جلسهٔ ۳۳۸ مورخ ۱۳۷۳/۰۶/۲۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی تأیید شد.

در نخستین گام پس از تعیین اعضای هیأت مدیره و همچنین رییس هیأت مدیرهٔ انجمن آثار و مفاخر فرهنگی اقدامات ضروری جهت تنظیم جداول سازمانی و نیروی انسانی و همچنین تدوین شرح و وظایف هر یک از مدیریت‌های داخلی انجمن آغاز شد و با تصویب سازمان و وظایف مدیریت‌های انجمن و ابلاغ به قسمت‌ها، فعالیت عملی جهت راه اندازی مجموعه، شکلی تازه به خود گرفت.

❐ اعضای هیأت امنای انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

با عنایت به مادهٔ سوم اساسنامه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی (مصوبات جلسات۱۲۴ و ۱۲۸ مورخ ۱۳۶۶/۰۶/۰۳ و ۱۳۶۶/۰۷/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی) و نظر به اتمام دورهٔ اعضای حقیقی هیأت امنای انجمن، افراد ذیل از میان شخصیت‌های دانشگاهی، فرهنگی و هنری به عنوان اعضای حقیقی جدید انتخاب شدند.

- ریاست محترم جمهوری حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر حسن روحانی (عضو حقوقی)
- وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی جناب آقای دکتر علی جنتی (عضو حقوقی)

- وزیر محترم علوم، تحقیقات و فناوری جناب آقای دکتر محمد فرهادی (عضو حقوقی)
- جناب آقای دکتر علی اکبر ولایتی (عضو حقیقی)
- جناب آقای دکتر محمدرضا مخبر دزفولی (عضو حقیقی)
- جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید صدرالدین شریعتی (عضو حقیقی)
- جناب آقای دکتر غلامعلی حداد عادل (عضو حقیقی)
- جناب آقای دکتر محمد سرافراز (عضو حقیقی)
- جناب آقای مهندس سید مصطفی میر سلیم (عضو حقیقی)

❐ اعضای هیأت مدیره انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

بر اساس بند الف مادهٔ ۲ متمم اساسنامهٔ انجمن، اعضای جدید هیأت مدیره و رئیس انجمن برای دو سال به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و تأیید هیأت امنا به شرح ذیل انتخاب گردیدند:

- جناب آقای دکتر مهدی محقق (رئیس انجمن)
- جناب آقای دکتر محمد مهدی مظاهری (رئیس هیأت مدیره انجمن)
- جناب آقای دکتر محمد مهدی احمدی
- جناب آقای دکتر حسن شهرستانی
- جناب آقای حسین شاکری

❐ فعالیت‌های انجمن پس از پیروزی انقلاب اسلامی

انجمن از زمان تصویب اساسنامه در سال ۱۳۶۶ هـ ش در شورای عالی انقلاب تا تصویب متمم اساسنامه در ۱۳۷۳ هـ ش که از آن می‌توان به عنوان قانون تأسیس انجمن نام برد، فعالیت خاصی نداشت و تنها به چاپ ۱۱ جلد کتاب که در قبل از انقلاب سفارش آنها را داده بود، اقدام نمود. اما از سال ۱۳۷۳ هـ ش فعالیت‌های انجمن آغاز گردید.

انجمن در طول فعالیت خود از ۱۳۷۳ هـ ش تاکنون مبادرت به برگزاری بیش از ۱۵۰ مراسم بزرگداشت در تهران و ۴۲ مراسم در شهرستان‌ها و همچنین ۱۲ مراسم نکوداشت برای مفاخر ایران و اسلام (شخصیت‌های بین‌المللی) کرده است.[1]

1. http://anjom.ir/

خودآزمایی فصل دوم

۱- هدف از تاسیس انجمن آثار ومفاخر فرهنگی ایران چه بود؟
۲- انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران را معرفی‌کنید.
۳- محل کنونی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران کجا می‌باشد.
۴- فعالیت انجمن از بدو تأسیس تا پیروزی انقلاب اسلامی را بررسی کنید.
۵- فعالیت انجمن پس از پیروزی انقلاب اسلامی را بررسی کنید.

فصل

مفاخر علمی

❖ اهداف آموزشی

- پرفسور محمود حسابی
- فاطمه سیاح
- دکتر محمد قریب
- دکتر سیدجعفر شهیدی
- محمود روح‌الامینی
- دکتر بدرالزمان قریب
- پروفسور مجید سمیعی
- دکتر مجید شهریادی